

Objective. *The objective of the article is to conduct a cluster analysis of regional tourism services markets.*

Methods. *Theoretical and methodological basis of the study are the provisions of the economic theory, macro- and microeconomics, management theory. To achieve the research goal the following methods are used: system and complex analysis, analytical and comparative methods, economic-mathematical methods, methods of cluster analysis, graphical and tabular methods.*

Results. *The dynamics of the number of the Ukraine integrated tourist product producers and distributors by the regional location are studied. The analysis of the number of tourists served by tour operators and travel agents on the regions of Ukraine is carried out. Cluster analysis of the tourism services national market on the basis of regional markets grouping on indicators of tourism activity subjects functioning is carried out. The optimal composition of clusters of regional tourism services markets is determined, which is necessary for more detailed and fundamental analysis of the market, as well as the development of local concepts and development strategies.*

Key words: *regional tourism services markets, tourism, tourist service, tourist product, cluster analysis.*

Надійшла до редакції 04.12.2017

УДК 005.334-029:364.2"21"(045)

Волошина С. В.,
канд. екон. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: voloshyna@donnuet.edu.ua

Москаленко К. С.,
аспірант

e-mail: moskalenko@donnuet.edu.ua

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ ТА ЇХ ПРІОРИТЕТНІСТЬ

UDC 005.334-029:364.2"21"(045)

Voloshyna S. V.,
PhD in Economic sciences,
Associate Professor

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: voloshyna@donnuet.edu.ua

Moskalenko K. S.,
PhD student

e-mail: moskalenko@donnuet.edu.ua

GLOBAL PROBLEMS OF THE HUMANITY OF THE 21ST CENTURY AND THEIR PRIORITY

Мета. *Мета статті полягає у встановленні сутнісних характеристик та рейтингуванні глобальних проблем людства у ХХІ столітті (2007–2017 рр.).*

Методи. *Стаття підготовлена із застосуванням загальних і спеціальних методів наукового дослідження економічних процесів, зокрема системного підходу, порівняння, групування, деталізації, узагальнення, формалізації, рейтингування тощо.*

© С. В. Волошина, К. С. Москаленко, 2017

Результати. Удосконалено понятійно-категорійний апарат на основі уточнення сутності термінів «проблема» і «глобальні проблеми». Визначено основні характерні ознаки глобальних проблем людства. Досліджено глобальні проблеми людства початку XXI століття. Надано характеристику причинно-наслідкових зв'язків факторів глобальних проблем, що спрямовано на визначення причин їх утворення і об'єктів їх впливу. Встановлено, що весь комплекс глобальних проблем виникає у системі зв'язку «людина — суспільство — природа». Побудовано рейтинг глобальних проблем людства у 2007–2017 рр., за результатами якого встановлено пріоритетність вирішення еколого-економічних проблем, що потребує розробки ефективного механізму регулювання між економічною діяльністю людини та стійкістю навколишнього середовища.

Ключові слова: індустріальний період суспільного розвитку, проблема, глобалізація, глобальні проблеми, причинно-наслідковий зв'язок, динаміка глобальних проблем, рейтинг проблем, пріоритетність, еколого-економічні проблеми.

Постановка проблеми. Починаючи з XV століття людство пережило чотири технологічні революції, які характеризуються низкою резонансних науково-технічних і технологічних досягнень, що докорінно змінили рівень людського пізнання і засоби досягнення соціально-економічного прогресу.

Ще на початку перших цивілізацій рівень розвитку економіки визначав стан забезпечення суспільства матеріальними благами і могутність держави. Особливої уваги заслуговує четверта науково-технічна революція, яка почалася у другій половині XX століття і мала у собі всі необхідні передумови для вступу на новий суспільно-економічний щабель розвитку, забезпечення стрімких кількісних та якісних змін у розвитку продуктивних сил і подолання економічної відсталості.

У той же час індустріальний і початок постіндустріального періоду суспільного розвитку у XX столітті спричинили низку проблем, які отримали назву «глобальних» через свої масштаби та географію поширення. Однією з глобальних проблем, за даними експертів Комісії з питань народонаселення та розвитку ООН, є стійка тенденція збільшення чисельності населення. Так, якщо у 2000 році населення світу становило 6,1 млрд. осіб, то в прогнозах на 2020 рік буде становити близько 7,7 млрд. осіб, у 2045 році — до 9 млрд. осіб, і ця цифра може зрости до 9,4 млрд. осіб у 2070 році [1, с. 121]. Зростання чисельності населення призвело до недостатнього задоволення потреб споживачів через брак природних ресурсів. Так, великого наголосу потребує питання нестачі продуктів харчування та води. Вже сьогодні 1,1 млрд. осіб практично не мають доступу до води, а 2,5 млрд. осіб (32 % населення) відчують її нестачу.

Як зазначив директор інституту Землі Колумбійського університету (США) Джефрі Сакс: «наш вид став настільки чисельним і такою великою мірою експлуатує основні джерела життя на Землі — вуглець, воду і азот, що це загрожує значною дестабілізацією екосистем, сталому життю на Землі та добробуту» [2, с. 53–54].

Людство, маючи підвищені потреби та свого роду неконтрольовані запити, підкріплені при цьому фінансовими можливостями, вплинуло на перерозподіл населення на класи та соціальні групи, що, у свою чергу, призвело до його пауперизації, що є причиною суспільного незадоволення та збройних конфліктів.

У XXI столітті відбувається перехід суспільства від постіндустріального до неоіндустріального (інформаційного) етапу розвитку, що характеризується значними трансформаціями (зростання інформатизації і ролі інформаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності людства, частки людей у інформаційному секторі, створення глобального інформаційного простору тощо), розвиток яких супроводжується заго-стренням суспільних та господарських проблем і появою нових.

Зазначені проблеми прогресують і набули глобального характеру, що обумовлює практичну потребу у дослідженні їх розвитку та визначенні їх значущості. Адже розуміння глобальної проблематики суспільного розвитку, рейтингування глобальних проблем за їх наслідками дасть змогу визначати пріоритетність їх розв'язання, напрямки акумуляції матеріальних і фінансових ресурсів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню глобальних проблем людства присвячена низка праць провідних вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких: Б. Гаврилишин, Н. Головатий, Дж. Сакс, К. Лоренц, А. Печчеї, Й. Рандерс, О. Чернега та інші. Слід наголосити на значний внесок у дослідження вказаної проблематики міжнародних організацій, зокрема ЮНЕСКО, Римського клубу, Всесвітнього економічного форуму та інших.

Наукові здобутки більшості вищезазначених науковців та організацій полягають у визнанні глобальних проблем у певний період розвитку суспільства, розробці їх класифікацій, узгодженні напрямків міжнародної співпраці щодо їх вирішення тощо. Поряд із цим недостатньо висвітленими у науковій літературі залишаються питання сутності глобальних проблем, їх характерних ознак, встановлення пріоритетних проблем задля акцентування уваги міжнародної спільноти на першочерговості усунення та/або попередження настання негативних наслідків.

Мета статті полягає у встановленні сутнісних характеристик та рейтингуванні глобальних проблем людства у XXI столітті (2007–2017 рр.).

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобальні проблеми людства є об'єктом дослідження таких наук, як філософія, психологія, соціологія; велику увагу їх вивченню приділяють природничі та економічні науки.

З філософської точки зору, проблемою є «суттєве питання, яке має важливе теоретичне і практичне значення, для вирішення якого наявного знання або недостатньо, або можливість його використання далеко неочевидна» [3, с. 82]. З позицій психології і соціології, «соціальні проблеми, суспільні проблеми — це питання і ситуації, які прямо або непрямо впливають на людину і, з точки зору значного числа членів суспільства, є достатньо значними проблемами, які потребують колективних зусиль щодо їх подолання» [4].

На основі міждисциплінарного дослідження етимології терміну «проблема» вважаємо, що проблемою слід вважати невирішене питання, яке, по-перше, має суттєве значення для теорії і практики, по-друге, потребує наукового дослідження, результатом чого є отримання нових знань, по-третє, має негативні наслідки для життєдіяльності людства, по-четверте, розв'язується переважно колективними зусиллями.

Отже, в сучасному трактуванні проблематика розвитку людства корелює з предметною сферою глобалізації, яка як економічна категорія «відображає об'єктивний, закономірний процес розвитку країн світу у вирішенні спільними зусиллями нагальних проблем майже у всіх галузях суспільного життя...» [5, с. 115]. У той же час не можна погодитися з науковцями, які звужують зміст глобалізації лише до розуміння її як історичного процесу «... посилення контактів між різними частинами світу, який усе більш призводить до одноманітності в житті народів планети» [6, с. 58]. Безумовно, об'єднання суспільних і господарських процесів на початку XXI століття у світовому масштабі призвело до формування нового характеру зв'язків у світі, наслідки яких не можна звести лише до одноманітності моделей людської поведінки.

Серед низки обмежених публікацій щодо безпосередньо сутності глобальних проблем звернемо увагу на найбільш широке визначення, яке належить фахівцям Центру стратегічних досліджень цивільного захисту МНС РФ. Так, глобальні проблеми вони розглядають як «загальні, що мають за охопленням, силою та інтенсивністю пла-

нетарні труднощі і протиріччя у взаєминах природи і людини, суспільства, держави, світової спільноти» [7]. У такому визначенні акцент зроблено на те, що глобальні проблеми виходять за межі однієї країни, є значними за своїми наслідками (силою впливу), і власне природу появи цих проблем (результати взаємовідносин між певними об'єктами і суб'єктами, або/та між суб'єктами).

На наше переконання, приймаючи до уваги наведену вище пропозицію щодо розуміння терміну «проблема» в комплексі із розширеним трактуванням терміну «глобалізація», під глобальними слід розуміти проблеми, які показують найбільш суттєві негаразди, що охоплюють усі сфери об'єктивного і закономірного процесу розвитку людства (економічну, екологічну, енергетичну, демографічну, соціальну та т. ін.) і потребують науково-практичного розв'язання колективними зусиллями задля задоволення спільних інтересів народів світу і досягнення світового прогресу загалом.

У запропонованій конструкції термін «глобальні проблеми» безпосередньо вказує на необхідність вважати такими лише найбільш суттєві з можливих проблем суспільного розвитку, які до того ж потребують розробки і реалізації науково-практичних рекомендацій з метою не лише подолання наявних (потенційних) наслідків, але й, що є важливішим, ефективного вирішення проблемного питання в контексті досягнення якісних та кількісних змін майбутнього світу.

Глобальні проблеми людства мають історичні витоки із зародження науково-технічного прогресу, розпочатого ще у часи первісного ладу з появою елементарних знарядь праці. Поступова еволюція умов суспільного розвитку і розширення сфер людської життєдіяльності призвела до формування цілого комплексу проблем. Вони динамічно змінюються, але водночас є пов'язаними між собою і мають взаємозалежний характер, оскільки самі суспільні і господарські процеси в одних регіонах світу є надзвичайно чутливими до процесів, що відбуваються в інших його регіонах.

Таким чином, основними характерними ознаками глобальних проблем слід вважати такі:

- об'єктивний і закономірний характер їх утворення, який пов'язаний зі спільними процесами життєдіяльності людства, складними світогосподарськими зв'язками;
- показ ними спільних інтересів народів світу;
- показ найбільш суттєвих негараздів суспільного розвитку світу;
- загальнопланетарне значення проблем, які є принципово важливими для більшості людства;
- існування причинно-наслідкових зв'язків між окремими їх видами, їх чутливість до взаємних змін у різних сферах розвитку людства;
- високий динамізм розвитку;
- відігравання ними значної ролі у визначенні майбутнього розвитку людства.

На підставі отриманих результатів можна дійти висновку, що вирішення та/або попередження утворення глобальних проблем людства стає досяжним лише за умови взаємодії усіх країн світу.

Питання глобальних проблем людства та їх наслідків довгий час є порядком денним багатьох країн і міжнародних організацій. Так, зокрема, у дослідженнях ЮНЕСКО, які присвячені аналізу проблем розвитку суспільства, зустрічається категорія «світові проблеми», до яких належать «розвиток, світ, права людини та демократизація» [8].

Всесвітньо відомий зоолог, лауреат Нобелівської премії з фізіології Конрад Лоренц запропонував вважати загальнозначущими для розвитку людства такі процеси, які власне є глобальними проблемами: перенаселення землі; спустошення природного життєвого простору; прискорений розвиток техніки; соціальна деградація людини,

зникнення всіх її сильних почуттів і афектів; генетична деградація людини; розрив з традиціями; ядерна зброя [9].

Значну роль у презентації глобальних проблем відіграє діяльність дослідників Римського клубу, який є міжнародною громадською організацією зі значною історією (з 1968 року). Засновник цієї організації Ауреліо Печчеї довгий час був дослідником глобальних моделей розвитку людства. Нині до складу Римського клубу входить понад 100 експертів світового рівня, серед них й український економіст Б. Гаврилишин, який є і співзасновником Європейського форуму з менеджменту у Давосі (тепер Всесвітній економічний форум). Головною метою дослідників Римського клубу є визначення основних проблем, що постали перед людством у певний період та оцінка їх довгострокових наслідків. Особливого резонансу набула доповідь «Межі зростання» в 1972 році, у якій провідні вчені визначили зростання населення планети, промислового і сільськогосподарського виробництва, споживання природних ресурсів і забруднення довкілля основними глобальними тенденціями. Саме ця доповідь є основою для сучасної концепції «сталого розвитку» [10].

Через 40 років, у 2012 році, Римський клуб представив нову доповідь «2052: глобальний прогноз на найближчі 40 років» норвезького вченого Й. Рандерса, який був також серед співавторів першої доповіді. На його думку, однією з головних проблем людства є катастрофа внаслідок дефіциту невідновлюваних ресурсів і небезпечного забруднення природного середовища. «Прогноз на 2052 рік — це прогноз виходу за межі через уповільнену реакцію суспільства на збільшення викидів парникових газів вище критичного для сталого розвитку рівня протягом життя поколінь. Це прогноз уповільнення зростання споживання (і скорочення споживання у багатих країнах), частково внаслідок витрат на нейтралізацію кліматичної проблеми» [11, с. 305].

Однак дослідження лише загального характеру самих глобальних проблем людства початку ХХІ століття недостатньо без встановлення їх причинно-наслідкового зв'язку, що дозволить зрозуміти причини утворення проблем і об'єкти їх впливу.

Так, упровадження у виробництво новітніх досягнень науки і техніки та поява інформаційних технологій призвели до глибоких якісних змін у житті суспільства. У свою чергу, процеси розвитку технологій, розширення виробництва і користування природними ресурсами призвели до більшого задоволення потреб людей, у той час як виникло неконтрольоване антропогенне навантаження.

Внаслідок такої поведінки людства утворилися глобальні проблеми, які можна охарактеризувати кількома причинно-наслідковими зв'язками за факторами їх утворення:

- зростання чисельності населення;
- зростання масштабів суспільного виробництва;
- нераціональне використання природних ресурсів;
- забруднення природного середовища;
- дефіцит сировини;
- недостатній рівень пропозиції на ринку товарів;
- зростання цін на готову продукцію;
- бідність населення;
- проблема біженців, яка за своїми масштабами і значущістю стала вирізнятися загальнопланетарним характером.

Як видно з наведеного ланцюга причинно-наслідкового зв'язку, весь комплекс глобальних проблем виникає у системі зв'язку «людина — суспільство — природа».

Водночас для поглиблення діагностики глобальних проблем і створення можливостей їх адресного вирішення нагальним є встановлення серед них пріоритетних, які

потребують першочергового вирішення. Адже саме першочергові питання, як правило, ведуть за собою всі інші.

Всесвітній економічний форум у своїй останній доповіді в Давосі обговорив тенденції змін глобальних проблем людства за 2007–2017 рр., які систематизовано в табл. 1.

Таблиця 1 — Глобальні проблеми людства у 2007–2017 рр., їх динамічна зміна
(складено авторами на основі [12])

2007 рік				
інформаційна безпека	хронічні захворювання	ціни на нафту та газ	уповільнення китайської економіки	обвал вартості активів
↓				
2008 рік				
обвал вартості активів	нестабільність на Близькому Сході	збанкрутілі держави	ціни на нафту та газ	хронічні захворювання
↓				
2009 рік				
обвал вартості активів	уповільнення китайської економіки	хронічні захворювання	проблеми глобального управління	обвал вартості активів
↓				
2010 рік				
обвал вартості активів	уповільнення китайської економіки	хронічні захворювання	фінансова криза	проблеми глобального управління
↓				
2011 рік				
шторми та циклони	повені	корупція	вимирання біологічних видів	зміна клімату
↓				
2012 рік				
нерівність доходів	хронічний фінансовий дисбаланс	збільшення парникового ефекту	кібератаки	нестача води
↓				
2013 рік				
нерівність доходів	хронічний фінансовий дисбаланс	збільшення парникового ефекту	нестача води	старіння населення
↓				
2014 рік				
нерівність доходів	надзвичайна погода	безробіття	зміна клімату	кібератаки
↓				
2015 рік				
міжнародні конфлікти	надзвичайна погода	невдале державне управління	державний занепад чи криза	безробіття
↓				
2016 рік				
вимушена міграція	надзвичайна погода	потепління	міжнародні конфлікти	основні природні катастрофи
↓				
2017 рік				
надзвичайна погода	вимушена міграція	великі стихійні лиха	терористичні атаки	кібератаки

Аналіз наведеної у табл. 1 інформації показує, що протягом 2007–2017 рр. у світовому розвитку сформувалася чітка тенденція п’яти основних напрямків глобальних проблем, це — екологія, економіка, геополітика, соціологія та техніка. Найбільш сильними та інтенсивними за останні 10 років є екологічні й економічні наслідки, які мали місце 16 і 14 разів відповідно.

Таким чином, проведений логічний аналіз динаміки глобальних проблем за 10 останніх років розвитку у світі суспільних і господарських процесів дозволяє навести їх за пріоритетністю таким чином (рис. 1).

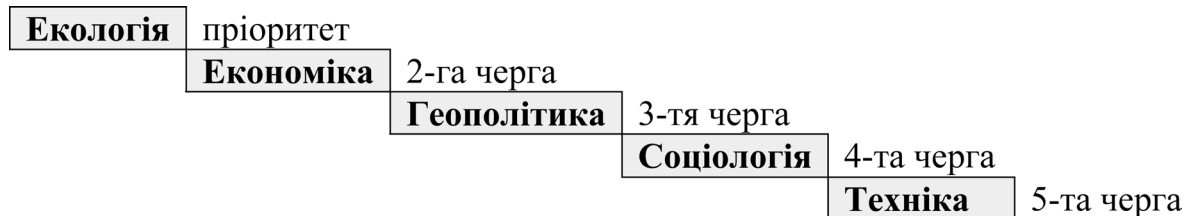

Рисунок 1 — Рейтинг глобальних проблем людства на початку XXI століття (2007–2017 рр.)

(складено авторами на основі власних досліджень (за табл. 1))

З рис. 1 стає очевидним, що найбільше значення у сучасному світі має вирішення еколого-економічних проблем, що потребує розробки ефективного механізму регулювання між економічною діяльністю людини та стійкістю навколишнього середовища.

Висновки. Високий динамізм розвитку суспільних і господарських процесів та створення глобального інформаційного простору на початку XXI століття загострили наявні у світі проблеми і породили нові, які набули глобального характеру.

Розуміння природи цих проблем та встановлення спрямованості механізмів їх регулювання потребувало доопрацювання існуючих науково-практичних засад. Саме тому проведене дослідження було спрямоване і вирішило наукові завдання щодо визначення сутності глобальних проблем, їх характерних ознак, встановлення пріоритетних проблем на основі рейтингування їх значущості з боку міжнародної спільноти.

Результати проведеного дослідження загалом спрямовані на визначення причин утворення глобальних проблем і об’єктів їх впливу. Дослідженням встановлено, що весь комплекс глобальних проблем початку XXI століття виникає у системі зв’язку «людина — суспільство — природа». А найбільш пріоритетними за інтенсивністю і силою впливу проблемами сучасності є еколого-економічні, які мають об’єктивний і закономірний характер, пов’язаний із господарською діяльністю людства із забезпечення потреб, що зростають. Їх подолання спрямоване на забезпечення якісних та кількісних змін майбутнього світу на основі розробки і реалізації спільними зусиллями ефективного механізму регулювання між економічною діяльністю людини та стійкістю навколишнього середовища.

Перспективою подальших досліджень у цій предметній галузі виступатиме аналіз та систематизація існуючих еколого-економічних наслідків глобальних проблем та визначення шляхів їх подолання.

Список літератури / References

1. Палій, О. М. Взаємозв’язок демографічного та людського розвитку / О. М. Палій // Демографія та соціальна економіка : зб. наук. праць. — 2013. — № 2 (20). — С. 116–125.

Palii, O. M. (2013). *Vzaiemozviazok demografichnoho ta liudskoho rozvytku* [Interrelation of demographic and human development]. *Demohrafiia ta socialna ekonomika* [Demography and Social Economy], no. 2 (20), pp.116–125.

2. Sachs, J. (2012). The future of development goals. Commonwealth Ministers Reference Book, 340 p.

3. Лебедев, С. А. Философия науки: словарь основных терминов / С. А. Лебедев. — М. : Академический Проект, 2004. — 320 с.

Lebedev, S. A. (2004). *Filosofija nauki: slovar' osnovnyh terminov* [Philosophy of science: a dictionary of basic terms]. Moscow, Akademicheskij Proekt Publ., 320 p.

4. Оксфордский толковый словарь по психологии [Электронный ресурс] / под ред. А. Ребера. — Режим доступа : <https://www.psyoffice.ru/slovar-s55.htm>.

Reber, A. (ed.) *Oksfordskij tolkovyj slovar' po psihologii* [Oxford Explanatory Dictionary on Psychology]. Available at : <https://www.psyoffice.ru/slovar-s55.htm>.

5. Навчальний економічний словник-довідник / укладачі : В. С. Іфтемічук, В. А. Григор'єв, М. І. Манілич, Г. Д. Шутак ; за наук. ред. Г. І. Башнянина і В. С. Іфтемічука. — 2-ге вид., виправ. і доп. — Львів : Магнолія 2006, 2007. — 688 с.

Iftemichuk, V. S., Hrygoriev, V. A., Manilych, M. I., Shutak, G. D. (eds.) (2007). *Navchalnyi ekonomichniy slovnyk-dovidnyk* [Educational Economic Dictionary-Directory]. Lviv, Magnoliia 2006 Publ., 688 p.

6. Головатый, Н. Глобализация как средство уничтожения национальных государств / Н. Головатый // Персонал. — 2004. — Вып. 11. — С. 58–63.

Golovatyj, N. (2004). *Globalizacija kak sredstvo unichtozhenija nacional'nyh gosudarstv* [Globalization as a means of destroying national states]. *Personal* [Personnel], no. 11, pp. 58–63.

7. Более безопасный мир: наша общая ответственность. Доклад группы высокого уровня по угрозам, вызовам и переменам [Электронный ресурс]. — Режим доступа : www.un.org/russian/secureworld.

Bolee bezopasnyj mir: nasha obshhaja otvetstvennost'. *Doklad grupy vysokogo urovnja po ugrozam, vyzovam i peremenam* [A safer world: our shared responsibility. Report of the high-level group on threats, challenges and changes]. Available at : www.un.org/russian/secureworld.

8. Десятилетие Грамотности ООН (2003–2012) [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001354/135400r.pdf>.

Desjatiletie Gramotnosti OON (2003–2012) [UN Decade of Literacy (2003–2012)] Available at : <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001354/135400r.pdf>.

9. Лоренц, К. Агрессия (так называемое зло) [Электронный ресурс] / К. Лоренц. — Режим доступа : <http://psychologylib.ru/books/item/f00/s00/z0000031/st000.shtml>.

Lorenc, K. *Agressija (tak nazyvaemoe zlo)* [Aggression (the so-called evil)]. Available at : <http://psychologylib.ru/books/item/f00/s00/z0000031/st000.shtml>.

10. Римський клуб. Екологія та соціальний захист. Програма сталого розвитку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.esz.org.ua>

Rymskij klub. Ekologija ta social'nyj zahyst. Programa stalogo rozvytku Ukrai'ny [Roman Club. Ecology and Social Protection. Sustainable Development Program of Ukraine]. Available at : <https://www.esz.org.ua>.

11. Randers, J. (2012). 2052: A Global Forecast for the Next Forty Years. Chelsea Green Publishing, 416 p.

12. World Economic Forum Global Risks Report 2017. Available at: <http://reports.weforum.org/global-risks-2017>.

Цель. Цель статьи состоит в установлении сущностных характеристик и рейтинговании глобальных проблем человечества в XXI веке (2007–2017 гг.).

Методи. Стаття подготовлена с использованием общих и специальных методов научного исследования экономических процессов, в частности системного подхода, сравнения, группировки, детализации, обобщения, формализации, рейтингования и других.

Результаты. Усовершенствован сущностно-категорийный аппарат на основе уточнения понятия терминов «проблема» и «глобальные проблемы». Определены основные характерные признаки глобальных проблем человечества. Исследованы глобальные проблемы человечества начала XXI века. Охарактеризованы причинно-следственные связи факторов глобальных проблем, что направлено на определение причин их образования и объектов их влияния. Установлено, что весь комплекс глобальных проблем возникает в системе связи «человек — общество — природа». Построен рейтинг глобальных проблем человечества в 2007–2017 гг., по результатам которого установлена приоритетность решения эколого-экономических проблем, что требует разработки эффективного механизма регулирования между экономической деятельностью человека и устойчивостью окружающей среды.

Ключевые слова: индустриальный период общественного развития, проблема, глобализация, глобальные проблемы, причинно-следственная связь, динамика глобальных проблем, рейтинг проблем, приоритетность, эколого-экономические проблемы.

Objective. The objective of the article is to establish the essential characteristics and ranking of global humanity problems in the 21st century (2007–2017).

Methods. The article is prepared by applying general and special methods of scientific research of economic processes, particularly systematic approach, comparison, grouping, detailing, generalization, formalization, rating methods, etc.

Results. The conceptual-categorical apparatus, based on clarifying the essence of the terms «problem» and «global problems», is improved. The main characteristic features of the global problems of humanity are determined. The global problems of humanity at the beginning of the XXI century are investigated. The article describes the cause-and-effect relationships of factors of global problems, aimed at determining the causes of their formation and objects of their influence. The whole complex of global problems arises in the communication system «man-society-nature» is established. The ranking of global humanity problems in 2007–2017 has been constructed, its results have identified the priority of environmental and economic problems solving, which requires the development of an effective mechanism for regulation between human economic activity and environmental sustainability.

Key words: industrial period of social development, problem, globalization, global problems, cause-and-effect relationship, dynamics of global problems, problem rating, priority, ecological and economic problems.

Надійшла до редакції 26.12.2017